הלכה · משנה תורה · ספר נזיקין

משנה תורה, הלכות חובל ומזיק

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה תורה, הלכות חובל ומזיק

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-תורה-הלכות-חובל-ומזיק/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 8
פרק ד 9
פרק ה 12
פרק ו 14
פרק ז 16
פרק ח 18

פרק א

א הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְאֵלּוּ הֵם. נֶזֶק וְצַעַר וְרִפּוּי וְשֶׁבֶת וּבוּשֶׁת. וַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵלּוּ כֻּלָּן מִשְׁתַּלְמִים מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו כְּדִין כָּל הַמַּזִּיקִין:

ב נֶזֶק כֵּיצַד. שֶׁאִם קָטַע יַד חֲבֵרוֹ אוֹ רַגְלוֹ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא עֶבֶד נִמְכָּר בַּשּׁוּק כַּמָּה הָיָה יָפֶה [אָז] וְכַמָּה הוּא יָפֶה עַתָּה וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת שֶׁהִפְחִית מִדָּמָיו. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא כד) (ויקרא כד כ) "עַיִן תַּחַת עַיִן". מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר תַּחַת לְשַׁלֵּם מָמוֹן הוּא:

ג זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה (ויקרא כד כ) "כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ" אֵינוֹ לַחֲבֹל בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא רָאוּי לְחַסְּרוֹ אֵיבָר אוֹ לַחֲבֹל בּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה וּלְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם נִזְקוֹ. וְהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (במדבר לה לא) "וְלֹא תִקָּחוּ כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ" לְרוֹצֵחַ בִּלְבַד הוּא שֶׁאֵין בּוֹ כֹּפֶר אֲבָל לְחֶסְרוֹן אֵיבָרִים אוֹ לְחַבָּלוֹת יֵשׁ בּוֹ כֹּפֶר:

ד וְכֵן זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וּמַזִּיקוֹ (דברים כה יב) "לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ" שֶׁלֹּא תָּחוּס בְּתַשְׁלוּמִין שֶׁמָּא תֹּאמַר עָנִי הוּא וְשֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה חָבַל בּוֹ אֲרַחֲמֶנּוּ לְכָךְ נֶאֱמַר לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ:

ה וּמִנַּיִן שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵיבָרִים (שמות כא כד) (ויקרא כד כ) "עַיִן תַּחַת עַיִן" תַּשְׁלוּמִין הוּא. שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמות כא כה) "חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה" וּבְפֶרוּשׁ נֶאֱמַר (שמות כא יח) "וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרוֹף" וְגוֹ' (שמות כא יט) "רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא". הָא לָמַדְתָּ שֶׁתַּחַת שֶׁנֶּאֱמַר בְּחַבּוּרָה תַּשְׁלוּמִין. וְהוּא הַדִּין לְתַחַת הָאָמוּר בְּעַיִן וּבְשֶׁאָר אֵיבָרִים:

ו וְאַף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ נִרְאִים מֵעִנְיַן תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, כֻּלָּן מִפִּרְשִׁין הֵן מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מֵהַר סִינַי, וְכֻלָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה הֵן בְּיַדֵּינוּ וְכָזֶה רָאוּ אֲבוֹתֵינוּ דָּנִין בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וּבְבֵית דִּינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי וּבְכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמְדוּ מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְעַד עַכְשָׁו:

ז וּמִנַּיִן שֶׁמַּזִּיק בַּחֲבֵרוֹ חַיָּב בְּצַעַר בְּפָנֵי עַצְמוֹ. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בְּאוֹנֵס (דברים כב כט) "תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ". וְהוּא הַדִּין לְכָל הַמְצַעֵר אֶת חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַצַּעַר:

ח וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב בְּשֶׁבֶת בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְרִפּוּי בְּפָנֵי עַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יט) "רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא":

ט וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב בְּבוּשֶׁת בְּפָנֵי עַצְמוֹ שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר (דברים כה יא) "וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו" (דברים כה יב) "וְקִצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ" בִּכְלַל דִּין זֶה כָּל הַמְבַיֵּשׁ:

י הַמְבַיֵּשׁ אֵינוֹ חַיָּב עַל הַבּוּשֶׁת עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה יא) "וְשָׁלְחָה יָדָהּ". אֲבָל הַמְבַיֵּשׁ חֲבֵרוֹ בְּלֹא כַּוָּנָה פָּטוּר. לְפִיכָךְ יָשֵׁן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁבִּיֵּשׁ פָּטוּר:

יא אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד בֵּין עֵר בֵּין יָשֵׁן בֵּין שִׁכּוֹר אִם חָבַל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ הִזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַיָּשֵׁן חַיָּב לְשַׁלֵּם בִּשְׁנַיִם שֶׁיָּשְׁנוּ כְּאֶחָד וְנִתְהַפֵּךְ אֶחָד מֵהֶן וְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ קָרַע בִּגְדוֹ. אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד יָשֵׁן וּבָא אַחֵר וְשָׁכַב בְּצִדּוֹ. זֶה שֶׁבָּא בָּאַחֲרוֹנָה הוּא הַמּוּעָד וְאִם הִזִּיקוֹ הַיָּשֵׁן פָּטוּר. וְכֵן אִם הִנִּיחַ כְּלִי בְּצַד הַיָּשֵׁן וּשְׁבָרוֹ פָּטוּר שֶׁזֶּה שֶׁהִנִּיחוֹ הוּא הַמּוּעָד שֶׁפָּשַׁע:

יב מִי שֶׁנָּפַל מִן הַגַּג בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיק חַיָּב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים וּפָטוּר מִן הַבּשֶׁת. נָפַל בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה חַיָּב בְּנֶזֶק בִּלְבַד וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים. וְאִם נִתְהַפֵּךְ חַיָּב בַּכֹּל אַף בְּבשֶׁת שֶׁכָּל הַמִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ חַיָּב בְּבשֶׁת:

יג שְׁנַיִם שֶׁחָבְלוּ בְּאֶחָד כְּאֶחָד שְׁנֵיהֶם חַיָּבִין וּמְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן. הָיָה אֶחָד מִתְכַּוֵּן וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן זֶה שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן פָּטוּר מִן הַבּשֶׁת:

יד הַמִּתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן וּבִיֵּשׁ אֶת הַגָּדוֹל נוֹתֵן לַגָּדוֹל דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ שֶׁל קָטָן. נִתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ הָעֶבֶד וּבִיֵּשׁ אֶת בֶּן חוֹרִין נוֹתֵן לְבֶן חוֹרִין דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ שֶׁל עֶבֶד:

טו הָיְתָה לוֹ אֶבֶן מֻנַּחַת בְּחֵיקוֹ בֵּין שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם בֵּין שֶׁהִכִּיר בָּהּ וּשְׁכָחָהּ וְעָמַד וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה חַיָּב בְּנֶזֶק בִּלְבַד וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים. וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע וְהִזִּיק אוֹ שֶׁהִזִּיק כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן חַיָּב בְּנֶזֶק וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים:

טז הַמַּזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַוָּנָה בְּכָל מָקוֹם חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וַאֲפִלּוּ נִכְנַס לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְהִזִּיקוֹ בַּעַל הַבַּיִת חַיָּב שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיאוֹ וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַזִּיקוֹ. אֲבָל אִם הֶזֵּק זֶה שֶׁנִּכְנַס בְּבַעַל הַבַּיִת הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר. וְאִם הֶזֵּק בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. הָיוּ שְׁנֵיהֶם בִּרְשׁוּת אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְהֶזֵּקוּ זֶה בָּזֶה שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין:

יז הַמְבַקֵּעַ עֵצִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּפָרַח עֵץ מֵהֶן וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. אוֹ שֶׁבִּקֵּעַ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אוֹ שֶׁבִּקֵּעַ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֵר. אוֹ שֶׁנִּכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר בֵּין בִּרְשׁוּת בֵּין שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְנִתְזָה בְּקַעַת וְטָפְחָה עַל פָּנָיו. בְּכָל אֵלּוּ חַיָּב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים וּפָטוּר מִן הַבּשֶׁת:

יח כְּשֵׁם שֶׁאוֹמְדִין לְמִיתָה כָּךְ אוֹמְדִין לְנֶזֶק. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהִכָּה חֲבֵרוֹ בִּצְרוֹר קָטָן שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק אוֹ בְּקֵיסָם שֶׁל עֵץ קָטָן וְחָבַל בּוֹ חַבָּלָה שֶׁאֵין חֵפֶץ זֶה רָאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ הֲרֵי זֶה פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יח) "בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף" דָּבָר הָרָאוּי לְהַזִּיק. אֲבָל חַיָּב הוּא בְּבשֶׁת בִּלְבַד. אֲפִלּוּ רָקַק בְּגוּפוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ חַיָּב בְּבשֶׁת. לְפִיכָךְ צְרִיכִין הָעֵדִים לֵידַע בְּמָה הִזִּיק וּמְבִיאִין הַחֵפֶץ שֶׁהִזִּיק בּוֹ לְבֵית דִּין עַד שֶׁאוֹמְדִין אוֹתוֹ וְדָנִין עָלָיו. וְאִם אָבַד הַחֵפֶץ וְאָמַר

הַחוֹבֵל לֹא הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק וּכְמוֹ אָנוּס אֲנִי. וְהַנֶּחְבָּל אוֹמֵר הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק. יִשָּׁבַע הַנֶּחְבָּל וְיִטֹּל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יט הַבַּרְזֶל אֵין לוֹ אֹמֶד אֲפִלּוּ מַחַט קְטַנָּה רְאוּיָה הִיא לְהָמִית וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְהַזִּיק. הַזּוֹרֵק אֶבֶן וּלְאַחַר שֶׁיָּצָא מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הַלָּה אֶת רֹאשׁוֹ מִן הַחַלּוֹן וְקִבְּלָהּ פָּטוּר מִכְּלוּם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ה) "וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ" פָּרָט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ:

פרק ב

א הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ חֲבָלָה שֶׁהוּא רָאוּי לְשַׁלֵּם הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים כֻּלָּם מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. הִזִּיקוֹ נֵזֶק שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַרְבָּעָה מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה. שְׁלֹשָׁה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה. שְׁנַיִם מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם. אֶחָד מְשַׁלֵּם אֶחָד:

ב כֵּיצַד. קָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ אֲצְבַּע מֵהֶן אוֹ שָׁסְמָא עֵינוֹ מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה נֵזֶק וְצַעַר וְרִפּוּי וְשֶׁבֶת וּבוּשֶׁת. הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָה וְסוֹפָהּ לְהִחָזֵר. עַל עֵינוֹ וּמָרְדָה וְסוֹפָהּ לְהִיוֹת. מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה צַעַר וְרִפּוּי וְשֶׁבֶת וּבוּשֶׁת. הִכָּהוּ עַל רֹאשׁוֹ וְצָבָה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה צַעַר וְרִפּוּי וּבוּשֶׁת. הִכָּהוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּגוֹן שֶׁהִכָּה עַל בִּרְכָּיו אוֹ בְּגַבּוֹ מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם צַעַר וְרִפּוּי. הִכָּהוּ בְּמִטְפַּחַת שֶׁבְּיָדוֹ אוֹ בִּשְׁטָר וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ נוֹתֵן אַחַת וְהִיא הַבּוּשֶׁת בִּלְבַד:

ג כְּוָאָהוּ בְּשִׁפּוּד אוֹ בְּמַסְמֵר עַל צַפָּרְנָיו בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה חַבּוּרָה וְלֹא מְעַכֵּב מְלָאכָה מְשַׁלֵּם הַצַּעַר בִּלְבַד. הִשְׁקָהוּ סַם אוֹ סָכוֹ סַם וְשִׁנָּה מַרְאֵה עוֹרוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ רִפּוּי בִּלְבַד עַד שֶׁיַּחֲזֹר מַרְאֵהוּ כְּשֶׁהָיָה. אָסְרוֹ בְּחֶדֶר נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שֶׁבֶת בִּלְבַד. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ:

ד הַמְגַלֵּחַ שְׂעַר רֹאשׁ חֲבֵרוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ בִּלְבַד מִפְּנֵי שֶׁסּוֹפוֹ לַחְזֹר. גִּלְּחוֹ בְּסַם אוֹ שֶׁכְּוָאָהוּ עַד שֶׁאֵין סוֹף הַשֵּׂעָר לַחְזֹר חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. בְּנֵזֶק בְּצַעַר וְרִפּוּי שֶׁהֲרֵי יִתְחַמֵּם רֹאשׁוֹ מִן הַכְּוִיָּה אוֹ מִן הַסַּם וְנִמְצָא חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ. וּמְשַׁלֵּם לוֹ שֶׁבֶת שֶׁהֲרֵי הוּא רָאוּי לְרָקֹד וּלְנַדֵּנַד דֶּלֶת רֹאשׁוֹ בְּשָׁעַת רִקּוּד וְנִמְצָא בָּטֵל מִמְּלָאכָה זוֹ. וּבוּשֶׁת שֶׁאֵין לְךָ בּוּשֶׁת גָּדוֹל מִזֶּה:

ה הָא לְמַדְתָּ שֶׁכָּל הַמְחַסֵּר חֲבֵרוֹ אֵיבָר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר חַיָּב בְּכָל הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. אֲפִלּוּ הִפִּיל שִׁנּוֹ חַיָּב בַּכֹּל שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵחָלֶה פִּיו שָׁעָה אַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁהַשֵּׁן אֵין לוֹ רִפּוּאָה בְּשַׁר הַשִּׁנַּיִם צָרִיךְ רִפּוּאָה:

ו אֲפִלּוּ חִסְּרוֹ כְּשַׂעֲרָה מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. שֶׁהָעוֹר אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא צַלֶּקֶת. לְפִיכָךְ הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וְקָרַע הָעוֹר וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּם חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים:

ז הַמַּבְעִית חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁחָלָה מִן הַפַּחַד הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְהוּא שֶׁלֹּא נָגַע בּוֹ אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁצָּעַק מֵאֲחוֹרָיו אוֹ שֶׁנִּתְרָאָה [לוֹ] בָּאֲפֵלָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן

אִם צָעַק בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. אֲחָזוֹ וְתָקַע בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ אוֹ שֶׁנָּגַע בּוֹ וּדְחָפוֹ בְּעֵת שֶׁהִבְעִיתוֹ אוֹ שֶׁאָחַז בִּבְגָדָיו וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין:

ח יֵרֵאָה לִי שֶׁהַנֶּחְבָּל שֶׁאָמַר נִתְחָרְשְׁתִּי אוֹ נִסְמֵית עֵינִי וַהֲרֵי אֵינִי רוֹאֶה אוֹ אֵינִי שׁוֹמֵעַ אֵינוֹ נֶאֱמָן. שֶׁהֲרֵי אֵין אָנוּ מַכִּירִין הַדָּבָר שֶׁמָּא יַעֲרִים. וְאֵינוֹ נוֹטֵל הַנִּזָּק עַד שֶׁיִּבָּדֵק זְמַן מְרֻבֶּה וְיִהְיֶה מֻחְזָק שֶׁאָבַד מְאוֹר עֵינָיו אוֹ נִתְחָרֵשׁ וְאַחַר כָּךְ יִשַּׁלֵּם זֶה:

ט כַּמָּה הוּא הַצַּעַר. הַכֹּל הוּא לְפִי הַנִּזָּק. יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא רַךְ וְעָנֹג מְאֹד וּבַעַל מָמוֹן וְאִלּוּ נָתְנוּ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה לֹא הָיָה מִצְטַעֵר מִעַט. וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא עַמְלָן וְחָזָק וְעָנִי וּמִפְּנֵי זוּז אֶחָד מִצְטַעֵר צַעַר הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אוֹמְדִין וּפוֹסְקִין הַצַּעַר:

י כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הַצַּעַר בְּמָקוֹם שֶׁחִסְרוֹ אֵיבָר. הֲרֵי שֶׁקָּטַע יָדוֹ אוֹ אֶצְבָּעוֹ אוֹמְדִים כַּמָּה אָדָם כְּזֶה רוֹצֶה לִתֵּן בֵּין לְקָטֹעַ לוֹ אֵיבָר זֶה בְּסַיִף אוֹ לְקָטֹעַ אוֹתוֹ בְּסֵם אִם גָּזַר עָלָיו הַמֶּלֶךְ לְקָטֹעַ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ. וְאוֹמְדִין כַּמָּה יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה וּמְשַׁלֵּם הַמַּזִּיק:

יא כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הַשֶּׁבֶת. אִם לֹא חִסְרוֹ אֵיבָר אֶלָּא חֻלְשָׁה וְנָפַל לְמִשְׁכָּב אוֹ שֶׁצָּבְתָה יָדוֹ וְסוֹפָהּ לַחְזֹר נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבִּטֵּל מִמֶּנּוּ. וְאִם חִסְרוֹ אֵיבָר אוֹ שֶׁקָּטַע יָדוֹ נוֹתֵן דְּמֵי יָדוֹ שֶׁהוּא הַנִּזָּק. וְשֶׁבֶת רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִים וְרוֹאִין כַּמָּה הוּא שָׂכַר שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין בְּכָל יוֹם וְעוֹשִׁין חֶשְׁבּוֹן כָּל יְמֵי חֻלְיוֹ שֶׁל זֶה וְנוֹתֵן לוֹ. וְכֵן אִם קָטַע רַגְלוֹ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל הַפֶּתַח. סְמֵא עֵינוֹ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא טוֹחֵן בְּרֵחַיִם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יב הִכָּה אֶת חֲבֵרוֹ עַל אָזְנוֹ אוֹ אֲחָזוֹ וְתָקַע בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֻּלּוֹ שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לְמְלָאכָה כְּלָל:

יג סְמֵא אֶת עֵינוֹ וְלֹא אֲמָדוּהוּ קָטַע אֶת יָדוֹ וְלֹא אֲמָדוּהוּ וְקָטַע אֶת רַגְלוֹ וְלֹא אֲמָדוּהוּ וְאַחַר כְּךָ חֵרְשׁוֹ הוֹאִיל וְלֹא אֲמָדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֻּלּוֹ. אֲמָדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק וְאַחַר כְּךָ אֲמָדוּהוּ לְכֻלּוֹ אֵין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא דְּמֵי כֻּלּוֹ בִּלְבַד. וְאִם תִּפַּשׁ הַנִּזָּק נֶזֶק כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר וּדְמֵי כֻּלּוֹ אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ:

יד כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הָרִפּוּי. אוֹמְדִין כַּמָּה יָמִים יִחְיֶה זֶה מֵחֳלִי זֶה וְכַמָּה הוּא צָרִיךְ וְנוֹתֵן לוֹ מִיָּד. וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. וְדָבָר זֶה תַּקָּנָה הִיא לַמַּזִּיק:

טו וְכֵן הַשֶּׁבֶת אוֹמְדִין אוֹתָהּ וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד. אִם הָיָה מִתְגַּלְגֵּל בְּחָלְיוֹ וְהוֹלֵךְ וְאָרַךְ בּוֹ הַחֹלִי יֶתֶר עַל מַה שֶּׁאָמְדוּהוּ אֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ כְּלוּם. וְכֵן אִם הִבְרִיא מִיָּד אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמַּה שֶּׁאָמְדוּהוּ:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁרָצָה הַמַּזִּיק שֶׁזּוֹ תַּקָּנָה הִיא לוֹ. אֲבָל אִם אָמַר הַמַּזִּיק אֵין רְצוֹנִי בְּתַקָּנָה זוֹ אֶלָּא אֲרַפְּאֶנּוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ שׁוֹמְעִין לוֹ:

יז אָמַר לוֹ הַנִּזָּק פְּסֹק עִמִּי וְתֵן עַל יָדִי וַאֲנִי אֲרַפֵּא אֶת עַצְמִי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ שֶׁמָּא לֹא תִּרַפֵּא עַצְמְךָ וְאֶחֱזַק אֲנִי כְּמַזִּיק אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. אוֹ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנוֹתֵן דְּמֵי הָרִפּוּי עַל יְדֵי בֵּית דִּין:

יח אָמַר לוֹ הַמַּזִּיק אֲנִי אֲרַפֵּא אוֹתְךָ אוֹ יֵשׁ לִי רוֹפֵא שֶׁמְּרַפֵּא בְּחִנָּם אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא מֵבִיא רוֹפֵא אֶמֶן וּמְרַפְּאֵהוּ בְּשָׂכָר:

יט הֲרֵי שֶׁלֹּא פָּסַק עִמּוֹ אֶלָּא הָיָה מְרַפֵּא יוֹם וְיוֹם וְעָלוּ בּוֹ צְמָחִים מֵחֲמַת הַמַּכָּה אוֹ נִסְתְּרָה הַמַּכָּה אַחַר שֶׁחָיְתָה. חַיָּב לְרַפְּאוֹתוֹ וְלָתֵת לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ. עָלוּ בּוֹ צְמָחִים שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַמַּכָּה חַיָּב לְרַפְּאוֹתוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ. עָבַר עַל דִּבְרֵי רוֹפֵא וְהִכְבִּיד עָלָיו הַחֹלִי אֵינוֹ חַיָּב לְרַפְּאוֹתוֹ:

כ כְּשֶׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמַּזִּיק וּמְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשַׁלֵּם גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַכֹּל מִיָּד וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן כְּלָל. וְאִם נִתְחַיֵּב בִּבְשֶׁת בִּלְבַד קוֹבְעִין לוֹ זְמַן לְשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי לֹא חִסְרוֹ מָמוֹן:

פרק ג

א כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין הַבּשֶׁת. הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ. אֵינוֹ דּוֹמֶה מִתְבַּיֵּשׁ מִן הַקָּטָן לְמִתְבַּיֵּשׁ מֵאָדָם גָּדוֹל וּמְכֻבָּד שֶׁזֶּה שֶׁבִּיְּשׁוֹ זֶה הַקַּל בָּשְׁתּוֹ מְרֻבָּה:

ב הַמְבַיֵּשׁ אֶת הֶעָרֹם אוֹ מִי שֶׁהוּא בְּמֶרְחָץ פָּטוּר. נִשְׁבָּה הָרוּחַ וְהָפְכָה שׁוּלָיו עַל פָּנָיו וַהֲרֵי הוּא עָרֹם וְהוֹסִיף זֶה בְּהַפְשָׁטָתוֹ חַיָּב בִּבְשֶׁת. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מְבַיֵּשׁ אֶת זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֹם לְמְבַיֵּשׁ אֶת שֶׁאֵינוֹ עָרֹם. וְכֵן אִם הִגְבִּיהַּ בְּגָדָיו לֵירֵד לַנָּהָר אוֹ שֶׁעָלָה מִן הַנָּהָר וּבִיְּשׁוֹ חַיָּב. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מְבַיֵּשׁ זֶה לְמְבַיֵּשׁ אֶת הַמְכֻסֶּה בִּבְגָדָיו:

ג הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַיָּשֵׁן חַיָּב בִּבְשֶׁת. וְאִם מֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ וְלֹא הֵקִיץ וְלֹא הִרְגִּישׁ בָּזֶה שֶׁבִּיְּשׁוֹ אֵין גּוֹבִין בֹּשֶׁת זֶה מִן הַמְבַיֵּשׁ. וְאִם תָּפְשׂוּ הַיּוֹרְשִׁין אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן:

ד הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַשּׁוֹטֶה פָּטוּר. וְהַמְבַיֵּשׁ אֶת הַחֵרֵשׁ חַיָּב. הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַגֵּר אוֹ אֶת הָעֶבֶד חַיָּב. הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן אִם כְּשֶׁמַּכְלִימִין אוֹתוֹ נִכְלָם חַיָּב וְאִם לָאו פָּטוּר. וּמִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ דּוֹמֶה הַמְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן לְמְבַיֵּשׁ אֶת הַגָּדוֹל. וְלֹא הַמְבַיֵּשׁ אֶת הָעֶבֶד לְמְבַיֵּשׁ אֶת בֶּן חוֹרִין. וְלֹא מְבַיֵּשׁ חֵרֵשׁ לְמְבַיֵּשׁ פִּקֵּחַ:

ה הַמְבַיֵּשׁ אֶת חֲבֵרוֹ בְּדְבָרִים אוֹ שְׁרָקַק עַל בְּגָדָיו פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לִגְדֹּר בַּדָּבָר בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן כְּפִי שֶׁיִּרְאוּ. וְאִם בִּיֵּשׁ תַּלְמִיד חֲכָמִים חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ בּשֶׁת שְׁלֵמָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּיְּשׁוֹ אֶלָּא בְּדְבָרִים. כְּבָר נִפְסַק הַדִּין שֶׁכָּל הַמְבַיֵּשׁ תַּלְמִיד חָכָם אֲפִלּוּ בְּדְבָרִים קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְגוֹבִין מִמֶּנּוּ מִשְׁקַל שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה דִּינָר מִן הַזָּהָב שֶׁהוּא

מִשְׁקַל תֵּשַׁע סְלָעִים פָּחוֹת רְבִיעַ. וְקַבָּלָה הִיא בְּיָדֵינוּ שֶׁגּוֹבִין קְנָס זֶה בְּכָל מָקוֹם בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

ו מַעֲשִׂים הָיוּ אֶצְלֵנוּ תָּמִיד בְּכָךְ בְּסָפָרַד. וְיֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהָיוּ מוֹחֲלִין עַל זֶה וְכָךְ נָאֶה לָהֶם. וְיֵשׁ שֶׁתּוֹבְעַ וְעוֹשִׂין פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן. אֲבָל הַדַּיָּנִים הָיוּ אוֹמְרִין לַמַּבַּיֵּשׁ חַיָּב אַתָּה לִתֵּן לוֹ לִיטְרָא זָהָב:

ז אַף עַל פִּי שֶׁהַמְבַיֵּשׁ שְׁאָר הָעָם בִּדְבָרִים פְּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין עָוֹן גָּדוֹל הוּא. וְאֵינוֹ מְחֻרָּף וּמְגֻדָּף לָעָם אֶלָּא רָשָׁע שׁוֹטֶה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁכָּל הַמַּלְבִּין פְּנֵי אָדָם כְּשֵׁר מִישְׂרָאֵל בְּדְבָרִים אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא:

ח יֵשׁ הַכָּאוֹת רַבּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בִּזּוּי וְצַעַר מְעַט וְאֵין בָּהֶן נֵזֶק. וּכְבָר פָּסְקוּ לָהֶם חֲכָמִים דְּמִים קְצוּבִים. וְכָל הַמַּכֶּה לַחֲבֵרוֹ הַכָּאָה מֵהֶן מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ הַמָּמוֹן הַקָּצוּב וְכֻלָּן קְנָסוֹת הֵן. וְאוֹתוֹ הַמָּמוֹן הַקָּצוּב הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַבּשֶׁת וְהָרִפּוּי וְהַשֶּׁבֶת. בֵּין צָרִיךְ לְרִפּוּאָה וְשֶׁבֶת בֵּין לֹא צָרִיךְ כָּזֶה הוּא מְשַׁלֵּם:

ט וְכַמָּה הוּא מְשַׁלֵּם. הַבּוֹעֵט בַּחֲבֵרוֹ בְּרַגְלוֹ מְשַׁלֵּם חֲמֵשׁ סְלָעִים. הִכָּהוּ בְּאַרְכֻּבָתוֹ מְשַׁלֵּם שָׁלֹשׁ סְלָעִים. קִבֵּץ אֶצְבְּעוֹתָיו כְּמוֹ אוֹגֵד אֲגוּדָה וְהִכָּהוּ בְּיָדוֹ כְּשֶׁהִיא אֲגוּדָה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה סְלָעִים. תָּקַע אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַפּוֹ מְשַׁלֵּם סֶלַע. סְטָרוֹ עַל פָּנָיו מְשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים סְלָעִים. סְטָרוֹ מֵאֲחוֹרֵי יָדוֹ מְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע. וְכֵן אִם צִיֵּרִם בְּאָזְנוֹ אוֹ תָּלַשׁ בִּשְׂעָרוֹ אוֹ שֶׁרָקַק וְהִגִּיעוֹ [הָרֹק בִּבְשָׂרוֹ אוֹ הֶעֱבִיר טַלִּית מֵעָלָיו וּפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה] מְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע. וְכָזֶה הוּא מְשַׁלֵּם עַל כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה. כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁבָּעַט בַּחֲבֵרוֹ אַרְבַּע בְּעִיטוֹת אֲפִלּוּ זוֹ אַחַר זוֹ מְשַׁלֵּם עֶשְׂרִים סְלָעִים. סְטָרוֹ עַל פָּנָיו שְׁתֵּי סְטִירוֹת מְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע. וְכֵן בַּשְּׁאָר:

י כָּל אֵלּוּ הַסְּלָעִים הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. שֶׁהָיָה בְּכָל סֶלַע חֲצִי דִּינָר כֶּסֶף וּשְׁלֹשָׁה דִּינָרִין וּמֶחֱצָה נְחשֶׁת. לְפִיכָךְ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּהַכָּאוֹת אֵלּוּ לְשַׁלֵּם מֵאָה סֶלַע הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה סֶלַע וּמֶחֱצָה כֶּסֶף נָקִי:

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמְכֻבָּד. אֲבָל אָדָם שֶׁהוּא מְבֻזֶּה וְאֵינוֹ מַקְפִּיד בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא לְפִי מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ וּכְמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים שֶׁהוּא רָאוּי לִטֹּל. לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם כְּעוּרִין שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עַל בָּשְׁתָּם וְכָל הַיּוֹם מְבֻזִּים עַצְמָן בְּכָל מִינֵי בִּזּוּי דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ אוֹ כְּדֵי לִטֹּל פְּרוּטָה אַחַת מִן הַלֵּצִים הַמְשַׂחֲקִים עִמָּהֶם:

פרק ד

א הַנּוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת לַבַּעַל וְנֵזֶק וְצַעַר לָאִשָּׁה:

ב וְכֵיצַד מְשַׁעֲרִין דְּמֵי וְלָדוֹת. שְׁמִין הָאִשָּׁה כַּמָּה הָיְתָה יָפָה עַד שֶׁלֹּא יָלְדָה וְכַמָּה הִיא יָפָה מְשֶׁיָּלְדָה וְנוֹתְנִין לַבַּעַל. אִם מֵת הַבַּעַל נוֹתְנִין לְיוֹרְשָׁיו. וְאִם נִגְּפָה אַחַר מִיתַת הַבַּעַל נוֹתְנִין אַף דְּמֵי וְלָדוֹת לָאִשָּׁה:

ג הָיְתָה נְשׂוּאָה לְגֵר וְחָבַל בָּהּ בְּחַיֵּי הַגֵּר נוֹתֵן דְּמֵי וְלָדוֹת לַבַּעַל. מֵת הַגֵּר פָּטוּר. וְאִם חָבַל בָּהּ אַחַר מִיתַת הַגֵּר זָכְתָה הִיא בִּדְמֵי וְלָדוֹת:

ד הָיְתָה שִׁפְחָה אוֹ עַכּוּ"ם בִּשְׁעַת הֶרְיוֹן וּבְשָׁעַת נְגִיפָה נִשְׁתַּחְרְרָה אוֹ נִתְגַּיְּרָה הֲרֵי דְּמֵי הַוְּלָדוֹת שֶׁלָּהּ:

ה הַנּוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וּמֵתָה אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וְאֵינוֹ מְשֻׁלָּם כְּלוּם. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא כב) "וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ". לֹא חִלֵּק הַכָּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין לְפָטְרוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְאִשָּׁה. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לַחֲבֵרוֹ וְנָגַף אֶת הָאִשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּה הוֹאִיל וְהֻמְּתָה בְּלֹא כַּוָּנָה הֲרֵי זֶה כְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין וּמְשֻׁלָּם דְּמֵי וְלָדוֹת:

ז הַמַּכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְלֹא עָשָׂה בָּהֶן חַבּוּרָה חַיָּב בַּהֶמְשֵׁכָה דְּבָרִים. אֲבָל אִם עָשָׂה בָּהֶם חַבּוּרָה אוֹ שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ הָיָה שׁוֹגֵג פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָוֹן מִיתַת בֵּית דִּין. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁלֹּא חִלֵּק הַכָּתוּב בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד לְפָטְרוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין:

ח וַהֲלֹא הַחוֹבֵל מְקַלְקֵל הוּא וְכָל הַמְקַלְקְלִין בְּשַׁבָּת פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה וְלָמָּה נַחְשֹׁב זֶה הַחוֹבֵל עָוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין. הוֹאִיל וְעָשָׂה נֵזֶק רוּחַ לְיִצְרוֹ הָרַע בְּעֵת שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ הֲרֵי הוּא כְּמִתְקַן וְנִמְצָא עָוֹן מִיתָה לְפִיכָךְ פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין:

ט הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין. אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁהוּא חַיָּב עָלֶיהָ מַלְקוּת. וַהֲלֹא כָּל הַמְחַיָּב מַלְקוּת וְתַשְׁלוּמִין לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשֻׁלָּם שֶׁאֵין אָדָם לוֹקֶה וּמְשֻׁלָּם. כָּךְ הֵם הַדְּבָרִים בַּכֹּל חוּץ מֵחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְשֻׁלָּם שֶׁהֲרֵי בְּפֵרוּשׁ רִבְּתָה תּוֹרָה חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמִין שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יט) "רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן":

י הַחוֹבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁלּוֹ פָּטוּר. חָבַל בְּעֶבֶד עִבְרִי שֶׁלּוֹ חַיָּב בְּכֻלָּן חוּץ מִן הַשֶּׁבֶת. הַחוֹבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל חֲבֵרוֹ רַבּוֹ שֶׁל עֶבֶד נוֹטֵל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וַאֲפִלּוּ צִעֲרוֹ בְּסַם וְנִתְרַפֵּא בִּמְהֵרָה הֲרֵי כָּל רְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ:

יא כָּל עֶבֶד שֶׁיָּצָא לְחֵרוּת וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ גֵּט שִׁחְרוּר לְיָדוֹ אֵין לוֹ קִנְס. וַאֲחֵרִים שֶׁחָבְלוּ בּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן לְעַצְמוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּמַר שִׁחְרוּרוֹ. וְלֹא הָאָדוֹן יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן

שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר [לוֹ] בּוֹ קְנְיָן. לְפִיכָךְ הַמַּפִּיל שֵׁן עַבְדּוֹ וְאַחַר כָּךְ סִמֵּא עֵינוֹ יוֹצֵא בְּשִׁנּוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ. וְאִם תָּפַשׂ אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ:

יב מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין שֶׁבִּישׁוֹ אָדָם אוֹ צָעֲרוֹ אוֹ שֶׁנְּגָחוֹ שׁוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ. אִם אֵרְעוּ זֶה בַּיּוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ. בַּיּוֹם שֶׁל עַצְמוֹ לְעַצְמוֹ:

יג הַחוֹבֵל בְּעֶבֶד עִבְרִי שֶׁל חֲבֵרוֹ חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְרַבּוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹתֶיהָ. וְלִכְשֶׁיֵּצֵא הָעֶבֶד לְחֵרוּת יֵצֵא הַשָּׁדֶה מִתַּחַת רַבּוֹ. הִזִּיקוֹ הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ מְעַכֵּב מְלָאכָה כְּלָל כְּגוֹן שֶׁקִּטַּע רֹאשׁ אָזְנוֹ אוֹ רֹאשׁ חָטְמוֹ הַכֹּל לָעֶבֶד וְאֵין לְרַבּוֹ בָּהֶן פֵּרוֹת:

יד הַחוֹבֵל בְּבַת קְטַנָּה שֶׁל אֲחֵרִים אִם נֶזֶק הַפּוֹחֶתֶת אוֹתָהּ מִכַּסְפָּהּ הוּא הֲרֵי הוּא שֶׁל אָב. וְכֵן שִׁבְתָּהּ שֶׁל אָב שֶׁהֲרֵי מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ וְכֶסֶף מְכִירָתָהּ שֶׁל אָבִיהָ הוּא. אֲבָל צַעַר וּבוּשֶׁת וְרִפּוּי הֲרֵי הוּא שֶׁלָּהּ. וְכֵן נֶזֶק שֶׁאֵינוֹ פּוֹחֶתֶת מִכַּסְפָּהּ הֲרֵי הוּא שֶׁלָּהּ. וְכֵן הַחוֹבֵל בְּבִתּוֹ מְשַׁלֵּם צַעַר וְרִפּוּי וּבוּשֶׁת:

טו הַחוֹבֵל בְּאֵשֶׁת אִישׁ הַשָּׁבֶת וְהָרִפּוּי לְבַעֲלָהּ וְהַצַּעַר שֶׁלָּהּ. וְהַבּוּשֶׁת וְהַנֶּזֶק אִם בְּגָלוּי הוּא כְּגוֹן שֶׁחָבַל בְּפָנֶיהָ וּבְצַוָּארָהּ אוֹ בְּיָדֶיהָ וּזְרוֹעוֹתֶיהָ הַשְׁלִישׁ שֶׁלָּהּ וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לַבַּעַל. וְאִם בַּסֵּתֶר הוּא הַנֶּזֶק הַשְׁלִישׁ לַבַּעַל וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לָאִשָּׁה. שֶׁל בַּעַל נוֹתְנִין לוֹ מִיָּד וְשֶׁל אִשָּׁה יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁחָבְלוּ בָּהּ אֲחֵרִים. אֲבָל הַבַּעַל שֶׁחָבַל בְּאִשְׁתּוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לָהּ מִיָּד כָּל הַנֶּזֶק וְכָל הַבּוּשֶׁת וְהַצַּעַר וְהַכֹּל שֶׁלָּהּ וְאֵין לַבַּעַל בָּהֶן פֵּרוֹת. וְאִם רָצְתָה לִתֵּן הַדָּמִים לְאַחֵר נוֹתֶנֶת. וְכֵיצַד הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים. וְהַבַּעַל מְרַפֵּא אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּרַפֵּא כָּל חָלְיָהּ:

יז וְהַמַּזִּיק אִשְׁתּוֹ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה חַיָּב בְּנִזְקֶיהָ:

יח הָאִשָּׁה שֶׁחָבְלָה בְּבַעְלָהּ אִם הָיָה תּוֹסֶפֶת בִּכְתֻבָּתָהּ מְחַיְּבִין אוֹתָהּ לְמָכֹר הַתּוֹסֶפֶת לְבַעֲלָהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה וְגוֹבֶה מִמֶּנָּה אִם רָצָה הַבַּעַל. וְאִם רָצָה לְגָרְשָׁהּ וְלִגְבּוֹת מִן הַכֹּל גּוֹבֶה. וְאִם לֹא הָיָה לָהּ תּוֹסֶפֶת אֵינָהּ יְכוֹלָה לְמָכֹר לוֹ עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ. שֶׁאָסוּר לוֹ לְאָדָם לַשְׁהוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ. אֶלָּא אִם רָצָה הַבַּעַל כּוֹתֵב עָלֶיהָ שְׁטָר בְּדְמֵי חֲבָלוֹ אוֹ מְגָרְשָׁהּ וְנוֹטֵל מִכְּתֻבָּתָהּ הָרְאוּי לוֹ:

יט הַחוֹבֵל בְּבָנָיו הַגְּדוֹלִים אִם אֵין סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ נוֹתֵן לָהֶם מִיָּד. וְהַקְּטַנִּים יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע בְּנִזְקָן וְהֵן אוֹכְלִין פֵּרוֹתָיו. וְכֵן הַדִּין בַּאֲחֵרִים שֶׁחָבְלוּ בָּהֶן. וְאִם הָיוּ סְמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ וְחָבַל בָּהֶן פָּטוּר בֵּין שֶׁהָיוּ גְּדוֹלִים בֵּין שֶׁהָיוּ קְטַנִּים. וְאִם חָבְלוּ בָּהֶן אֲחֵרִים בַּגְּדוֹלִים יִתֵּן לָהֶם מִיָּד וּבַקְּטַנִּים יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהֵן אוֹכְלִין פֵּרוֹתֶיהָ עַד שֶׁיִּגְדִּילוּ:

כ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן פְּגִיעָתָן רָעָה. הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב וְהֵן שֶׁחָבְלוּ בַּאֲחֵרִים פְּטוּרִין. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּתֵּחַ הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפֶּה הַשּׁוֹטֶה וְהִגְדִּיל הַקָּטָן אֵינָם חַיָּבִין לְשַׁלֵּם שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחָבְלוּ בָּהֶן לֹא הָיוּ בְּנֵי דַּעַת:

כא הָעֶבֶד וְהָאִשָּׁה פְּגִיעָתָן רָעָה הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב וְהֵן שֶׁחָבְלוּ בַּאֲחֵרִים פְּטוּרִין. אֶבָל מְשַׁלְּמִין לְאַחַר זְמַן אִם נִתְגָּרְשָׁה הָאִשָּׁה אוֹ מֵת בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּחְרֵר הָעֶבֶד. שֶׁהֲרֵי בְּנֵי דַּעָה הֵן וַהֲרֵי הֵן כְּבַעַל חוֹב שֶׁאֵין לוֹ מַה יִּגְבֶּה שֶׁאִם הֶעֱשִׁיר חַיָּב לְשַׁלֵּם:

כב עַבְדּוֹ שֶׁל אָדָם כְּגוּפוֹ וּבְהֶמְתּוֹ כְּמָמוֹנוֹ. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהִנִּיחַ גַּחֶלֶת עַל לֶב עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וּמֵת אוֹ שֶׁדְּחָפוֹ לַיָּם אוֹ לָאֵשׁ וְהוּא יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם וְלֹא עָלָה וּמֵת פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. וְאִם עָשָׂה כֵּן לְבֶהֱמַת חֲבֵרוֹ כְּאִלּוּ הִנִּיחַ הַגַּחֶלֶת עַל בִּגְדּוֹ וְנִשְׂרַף שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ה

א אָסוּר לְאָדָם לַחֲבֹל בֵּין בְּעַצְמוֹ בֵּין בַּחֲבֵרוֹ. וְלֹא הַחוֹבֵל בִּלְבַד אֶלָּא כָּל הַמַּכֶּה אָדָם כָּשֵׁר מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה דֶּרֶךְ נְצָיוֹן הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ג) "לֹא יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ". אִם הִזְהִירָה תּוֹרָה מִלְּהוֹסִיף בְּהַכָּאַת הַחוֹטֵא קַל וָחֹמֶר לְמַכֶּה אֶת הַצַּדִּיק:

ב אֲפִלּוּ לְהַגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ אָסוּר וְכָל הַמַּגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכָּהוּ הֲרֵי זֶה רָשָׁע:

ג הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה לוֹקֶה שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן תַּשְׁלוּמִין כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָאו זֶה נִתָּן לְתַשְׁלוּמִין. וַאֲפִלּוּ הִכָּה עֶבֶד חֲבֵרוֹ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה לוֹקֶה שֶׁהֲרֵי יֶשְׁנוֹ בְּמִקְצָת מִצְוֹת. וְעַכּוּ"ם שֶׁהִכָּה אֶת יִשְׂרָאֵל חַיָּב מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב יב) "וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי":

ד קְנַס קָנְסוּ חֲכָמִים לְאֵלּוּ הַשּׁוֹטִים בַּעֲלֵי זְרוֹעַ שֶׁיִּהְיֶה הַנֶּחְבָּל נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע בְּנִקְיטַת חֵפֶץ שֶׁזֶּה חָבַל בּוֹ חֶבֶל זֶה וְנוֹטֵל מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֵדִים. כֵּיצַד. הָיוּ שְׁנֵי עֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ שָׁלֵם וְיָצָא חָבוּל וְלֹא רָאוּהוּ בְּעֵת שֶׁחָבַל בּוֹ וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי וְהַלָּה אוֹמֵר אַתָּה חָבַלְתָּ בִּי הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיְתָה הַמַּכָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַכּוֹת בְּעַצְמוֹ אוֹ שֶׁהָיָה עִמָּהֶם שְׁלִישִׁי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁזֶּה הַנֶּחְבָּל אָמַר לוֹ לַחֲבֹל בּוֹ וּלְהִתְרַעֵם עַל אַחֵר. אֲבָל אִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר וְהָיְתָה הַמַּכָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה נְשִׁיכָה בֵּין כְּתֵפָיו וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה הֲרֵי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה:

ו הוֹדָה הַחוֹבֵל שֶׁהוּא חָבַל מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהֲרֵי הָעֵדִים הָיוּ שָׁם שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ שָׁלֵם בִּשְׁעַת הַמְּרִיבָה וְיָצָא חָבוּל. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים כְּלָל הוּא אוֹמֵר חָבַלְתָּ בִּי וְהוֹדָה מֵעַצְמוֹ פָּטוּר מִן הַנֶּזֶק וּמִן הַצַּעַר וְחַיָּב בְּשֶׁבֶת וּבְבוּשֶׁת וּבְרִפּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ. לְפִיכָךְ אִם כָּפַר וְאָמַר לֹא חָבַלְתִּי נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵת:

ז וְלָמָּה מְשַׁלֵּם אָדָם שִׁלְשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ עַל פִּי עַצְמוֹ. שֶׁהַשֶּׁבֶת וְהָרִפּוּי מָמוֹן הוּא וְלֹא קְנָס. שֶׁאִם לֹא יִתֵּן לוֹ הֲרֵי חִסְרוֹ מָמוֹן שֶׁהוּא מִתְרַפֵּא בּוֹ וּבְטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ. וְהַבּוּשֶׁת לֹא הִגִּיעָה לוֹ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוֹדָה בְּפָנָיו שֶׁהוּא חָבַל בּוֹ. שֶׁהַנֶּחְבָּל שֶׁלֹּא חָבַל בּוֹ [בְּפָנָיו] אָדָם אֵין לוֹ בּוּשֶׁת וְהוֹדָאָתוֹ בְּבֵית דִּין הִיא שֶׁבִּיְּשָׁה אוֹתוֹ:

ח נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בְּבוּשֶׁת בֵּין בּוּשֶׁת הַמַּגִּיעַ לוֹ אִם חָבַל בּוֹ בְּפָנֵי אֲחֵרִים וּבֵין בּוּשֶׁת הַמַּגִּיעַ לוֹ בְּעֵת שֶׁהוֹדָה בְּפָנֵי אֲחֵרִים שֶׁחָבַל בּוֹ. לְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם אָדָם בּוּשֶׁת עַל פִּי עַצְמוֹ:

ט אֵינוֹ דּוֹמֶה מַזִּיק חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ לְמַזִּיק מָמוֹנוֹ. שֶׁהַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ כֵּיוָן שֶׁשִּׁלֵּם מַה שֶּׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם נִתְכַּפֵּר לוֹ. אֲבָל חָבַל בַּחֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ. וַאֲפִלּוּ הִקְרִיב כָּל אֵילֵי נְבָיוֹת אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר לוֹ וְלֹא נִמְחַל עָוֹנוֹ עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִן הַנֶּחְבָּל וְיִמְחל לוֹ:

י וְאָסוּר לַנֶּחְבָּל לְהְיוֹת אַכְזָרִי וְלֹא יִמְחל אֵין זוֹ דֶּרֶךְ זֶרַע יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַחוֹבֵל וְנִתְחַנֵּן לוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְיָדַע שֶׁהוּא שָׁב מֵחֶטְאוֹ וְנָחַם עַל רָעָתוֹ יִמְחל לוֹ. וְכָל הַמְמַהֵר לִמְחל הֲרֵי הוּא מְשֻׁבָּח וְרוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ:

יא וְעוֹד יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין נִזְקֵי גּוּפוֹ לְנִזְקֵי מָמוֹנוֹ. שֶׁהָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ סַמֵּא אֶת עֵינִי קְטַע אֶת יָדִי עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר הֲרֵי זֶה חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהַדִּבֵּר יָדוּעַ שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה בְּכָךְ. אֲבָל הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ קְרַע אֶת כְּסוּתִי שְׁבֹר אֶת כַּדִּי עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם אַף עַל פִּי שֶׁהִרְשָׁהוּ לְהַשְׁחִית:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁבָּאוּ הַכֵּלִים לְיָדוֹ תְּחִלָּה בְּתוֹרַת שְׁמִירָה. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁאוּלִין אוֹ מֻפְקָדִין אֶצְלוֹ וְאָמַר לוֹ שְׁבֹר וּקְרַע וְעָשָׂה כֵּן חַיָּב לְשַׁלֵּם עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ קַח כְּלִי זֶה וְשַׁבְּרוֹ. בָּגֶד זֶה וְקָרְעוֹ. וְעָשָׂה כֵּן הֲרֵי זֶה פָּטוּר:

יג הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁבֹר כֵּלָיו שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר וְעָשָׂה הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם. וּכְאִלּוּ אָמַר לוֹ סַמֵּא עֵינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנָת שֶׁאַתָּה פָּטוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹשֶׂה הוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם. הֲרֵי זֶה הָאוֹמֵר לוֹ שַׁתְּפוֹ בָּעָוֹן וְרָשָׁע הוּא. שֶׁהֲרֵי הִכְשִׁיל עִוֵּר וְחִזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה:

פרק ו

א הַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג בֵּין שֶׁהָיָה אָנוּס הֲרֵי הוּא כְּמַזִּיד. כֵּיצַד. נָפַל מִן הַגַּג וְשָׁבַר אֶת הַכֵּלִים אוֹ שֶׁנִּתְקַל כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ וְנָפַל עַל הַכְּלִי וּשְׁבָרוֹ חַיָּב נֵזֶק שָׁלֵם. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד כא) "וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה" לֹא חִלֵּק הַכָּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמַזִּיד:

ב וְאֶחָד הַהוֹרֵג בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ הַשּׁוֹבֵר כֵּלָיו אוֹ הַקּוֹרֵעַ בְּגָדָיו אוֹ קוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק. אֲבָל בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא אִם הִזִּיק בְּזִדּוֹן אֲבָל בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס פָּטוּר. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן בִּרְשׁוּת אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְהִזִּיק אֶחָד מֵהֶן מָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה פָּטוּר:

ד הָיָה עוֹלֶה בַּסֻּלָּם וְנִשְׁמְטָה שְׁלִיבָה מִתַּחְתָּיו וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה. אִם לֹא הָיְתָה מְהֻדֶּקֶת וַחֲזָקָה חַיָּב. הָיְתָה חֲזָקָה וּמְהֻדֶּקֶת וְנִשְׁמְטָה אוֹ שֶׁהִתְלִיעָה הֲרֵי זֶה פָּטוּר שֶׁזּוֹ מַכָּה בִּידֵי שָׁמַיִם הִיא. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק אֲבָל בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק פָּטוּר עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ה הֲרֵי שֶׁמִּלֵּא חָצֵר חֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְשֶׁמֶן אֲפִלּוּ הִכְנִיסָם בִּרְשׁוּת הוֹאִיל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו בַּעַל הֶחָצֵר לִשְׁמֹר הֲרֵי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּדַרְכּוֹ וְכָל שֶׁיִּשְׁתַּבֵּר מִן הַכַּדִּים בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ הֲרֵי הוּא פָּטוּר עֲלֵיהֶן. וְאִם שִׁבְּרָן בְּכַוָּנָה אֲפִלּוּ הִכְנִיסָם בַּעַל הַכַּדִּים שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם. [וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה]:

ו שׁוֹר שֶׁעָלָה עַל גַּבֵּי שׁוֹר לְהָרְגוֹ בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק שֶׁהוּא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן בֵּין שֶׁהָיָה תָּם בֵּין שֶׁהָיָה מוּעָד וּבָא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשָׁמַט אֶת שׁוֹרוֹ לְהַצִּילוֹ וְנָפַל עֶלְיוֹן וּמֵת הֲרֵי זֶה פָּטוּר:

ז דְּחָפוֹ לְעֶלְיוֹן וּמֵת אִם הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ וְלֹא שָׁמָטוֹ הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ הֲרֵי זֶה פָּטוּר:

ח שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרָתוֹ וְנִשְׁבְּרָה חָבִיתוֹ שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה פָּטוּר שֶׁלָּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ וְלָזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ. הָיָה בַּעַל הַקּוֹרָה רִאשׁוֹן וּבַעַל הֶחָבִית אַחֲרוֹן וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה פָּטוּר. וְאִם עָמַד בַּעַל הַקּוֹרָה לָנוּחַ מִכֹּבֶד מַשָּׂאוֹ חַיָּב. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הֶחָבִית וְאָמַר לוֹ עֲמֹד פָּטוּר. עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ הֲרֵי הוּא כְּמְהַלֵּךְ וּפָטוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְבַעַל הֶחָבִית, שֶׁהוּא טָרוּד בְּדַרְכּוֹ. הָיָה בַּעַל הֶחָבִית רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בַּקּוֹרָה חַיָּב שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּרוֹ בְּיָדוֹ בְּכַוָּנָה. וְאִם עָמַד בַּעַל חָבִית לָנוּחַ פָּטוּר. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה וְאָמַר לוֹ עֲמֹד הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה הֲרֵי הוּא חַיָּב. וְכֵן זֶה בָּא בְּנֵרוֹ וְזֶה בָּא בְּפִשְׁתָּנוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ט שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ וְהֶזֵּק אֶחָד מֵהֶן בַּחֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה. זֶה הָרָץ חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁנֶּה. וְאִם הָיָה עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁבִּרְשׁוּת הוּא רָץ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס הַשַּׁבָּת וְהוּא אֵינוֹ פָּנוּי. הָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהֶזִּקוּ זֶה בָּזֶה שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין וַאֲפִלּוּ בִּשְׁאָר הַיָּמִים:

י אֶחָד הַמַּזִּיק בְּיָדוֹ אוֹ שֶׁזָּרַק אֶבֶן אוֹ יָרָה חֵץ וְהִזִּיק בּוֹ אוֹ שֶׁפָּטַר מַיִם עַל חֲבֵרוֹ אוֹ עַל הַכֵּלִים וְהִזִּיק אוֹ שֶׁרַק אוֹ נָע וְהִזִּיק בְּכִיחוֹ וְנִיעוֹ בְּעֵת שֶׁהָלְכוּ מִכֹּחוֹ הֲרֵי זֶה כְּמַזִּיק בְּיָדוֹ וְהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל אָדָם. אֲבָל אִם נָח הָרֹק וְהִכִּיחַ עַל הָאָרֶץ וְאַחַר כָּךְ נִתְקַל בָּהֶן אָדָם הֲרֵי זֶה חַיָּב מְשׁוּם בּוֹרוֹ. שֶׁכָּל תַּקָּלָה תּוֹלֶדֶת בּוֹר הִיא כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

יא לוֹטֵשׁ שֶׁהָיָה מַכֶּה בְּפַטִּישׁ וְיָצָא גֵּץ מִתַּחַת הַפַּטִּישׁ וְהִזִּיק הֲרֵי זֶה חַיָּב כְּמִי שֶׁזָּרַק אֶבֶן אוֹ חֵץ. וְכֵן הַבַּנַּאי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אֶת הַכֹּתֶל לְסָתְרוֹ וְשָׁבַר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ הִזִּיק חַיָּב. הָיָה סוֹתֵר מִצַּד זֶה וְנָפַל מִצַּד אַחֵר פָּטוּר. וְאִם מֵחֲמַת הַמַּכָּה חַיָּב שֶׁזֶּה כְּזוֹרֵק חֵץ וְהִזִּיק בּוֹ הוּא:

יב הַכּוֹבֵשׁ בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ בְּמַיִם אוֹ שֶׁנָּפְלָה וּמְנָעָהּ מִלַּעֲלוֹת עַד שֶׁמֵּתָה בַּמַּיִם. אוֹ שֶׁהִנִּיחָהּ בַּחַמָּה וְצִמְצֵם עָלֶיהָ הַמָּקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּמְצָא צֵל עַד שֶׁהֲרָגַתְּהָ הַחַמָּה. חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יג שְׁנַיִם שֶׁהֵמִיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת אוֹ שָׁבְרוּ אֶת הַכְּלִי כְּאַחַת מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן:

יד חֲמִשָּׁה שֶׁהִנִּיחוּ חָמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא מֵתָה וּבָא זֶה הָאַחֲרוֹן וְהִנִּיחַ חֲבִילָתוֹ עָלֶיהָ וּמֵתָה. אִם הָיְתָה מְהַלֶּכֶת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת וּמְשֻׁהוֹסִיף זֶה חֲבִילָתוֹ עָמְדָה וְלֹא הָלְכָה הָאַחֲרוֹן חַיָּב. וְאִם מִתְּחִלָּה לֹא הָיְתָה מְהַלֶּכֶת הָאַחֲרוֹן פָּטוּר. וְאִם אֵין יָדוּעַ כֵּלָּן מְשַׁלְּמִין בְּשָׁוֶה:

טו וְכֵן חֲמִשָּׁה שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא וְלֹא נִשְׁבַּר וּבָא אַחֲרוֹן וְיָשַׁב עָלָיו וְנִשְׁבַּר אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִשָּׁבֵר בָּהֶן קֹדֶם שֶׁיָּשַׁב הוֹאִיל וְקֵרֵב אֶת שִׁבְירָתוֹ הָאַחֲרוֹן חַיָּב. שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ אִלּוּ לֹא נִסְמַכְתָּ עָלֵינוּ הָיִינוּ עוֹמְדִים קֹדֶם שֶׁיָּשַׁבְתָּ. וְאִם יָשְׁבוּ כְּאַחַת וְנִשְׁבַּר כֻּלָּן חַיָּבִין. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

טז אָדָם וְשׁוֹר שֶׁדָּחֲפוּ בְּהֵמָה אוֹ אָדָם אוֹ כֵּלִים אוֹ בֶּהֱמַת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין לַבּוֹר וְהֶזֵּק הַנִּדְחָף בַּבּוֹר אוֹ מֵת אוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַכֵּלִים. לְעִנְיַן נִזְקֵי אָדָם אוֹ הֶזֵּק בְּהֵמָה שְׁלֹשְׁתָּן חַיָּבִין הָאָדָם הַדּוֹחֵף וּבַעַל הַשּׁוֹר וּבַעַל הַבּוֹר וּמְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן. לְעִנְיַן דְּמֵי וְלָדוֹת וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים אָדָם חַיָּב וּבַעַל הַשּׁוֹר וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּרִין. לְעִנְיַן כֹּפֶר וּשְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד בַּעַל הַשּׁוֹר חַיָּב וְאָדָם וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּרִין. לְעִנְיַן כֵּלִים וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין אָדָם וּבַעַל הַשּׁוֹר חַיָּבִין וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר:

פרק ז

א הַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר. הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר וְלֹא נִפְסְדָה צוּרָתוֹ הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָמְרוּ הוֹאִיל וְהִפְחִית דְּמֵיהֶן הֲרֵי זֶה חַיָּב וּמְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִפְחִית מִדְּמֵיהֶן:

ב כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁטִּמֵּא אֳכָלִין טְהוֹרִים שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁדִּמַּע לוֹ פֵּרוֹת אוֹ עֵרֵב לוֹ טִפַּת יַיִן נָסָךְ בְּתוֹךְ יֵינוֹ שֶׁהֲרֵי אָסַר עָלָיו הַכֹּל. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שָׁמִין מַה שֶּׁהִפְסִיד וּמְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּזִּיקִין:

ג וְדָבָר זֶה קָנֹס הוּא שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמַּשְׁחִיתִים הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טָהֳרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאוֹמֵר פָּטוּר אֲנִי. לְפִיכָךְ אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר אֵין גּוֹבִין הַנֵּזֶק מִנְּכָסָיו שֶׁלֹּא קָנְסוּ חֲכָמִים אֶלָּא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק. אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם לֹא קָנְסוּהוּ. וְכֵן הַמַּזִּיק הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס פָּטוּר שֶׁלֹּא קָנְסוּ אֶלָּא הַמִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק מִדַּעְתּוֹ:

ד הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ אֶת הַזֶּבַח בְּמַזִּיד חַיָּבִין לְשַׁלֵּם. בְּשׁוֹגֵג פְּטוּרִין. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּפָרַת חַטָּאת וּבְמֵי חַטָּאת בְּמַזִּיד חַיָּב לְשַׁלֵּם. בְּשׁוֹגֵג פָּטוּר:

ה הִכְנִיס פָּרָה לְמַרְבֵּק כְּדֵי שֶׁתִּינַק וְתָדוּשׁ וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֵּי חַטָּאת. פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם:

ו הַמְנַסֵּךְ יֵין חֲבֵרוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה לֹא נֶאֱסַר הַיַּיִן. שֶׁאֵין אָדָם מִישְׂרָאֵל אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה לוֹ בּוֹ שֶׁתְּפוּת. אוֹ שֶׁהָיָה מוּמָר שֶׁהֲרֵי הוּא כְּעַכּוּ"ם. אוֹ שֶׁהִתְרוּ בּוֹ וְקִבֵּל הַהַתְרָאָה שֶׁהֲרֵי הוּא מוּמָר. הֲרֵי זֶה אוֹסֵר הַיַּיִן וְחַיָּב לְשַׁלֵּם. וְהֵיאַךְ יִתְחַיֵּב זֶה לְשַׁלֵּם וַהֲרֵי הוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. מִפְּנֵי שֶׁמֵּעֵת שֶׁהִגְבִּיהוּ נִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁיְּנַסֵּךְ:

ז כָּל הַגּוֹרֵם לְהַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו כִּשְׁאָר הַמַּזִּיקִין. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוּא הַמַּזִּיק זֶה הַנֵּזֶק עַצְמוֹ בָּאַחֲרוֹנָה הוֹאִיל וְהוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשׁוֹן חַיָּב. כֵּיצַד. הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁלּוֹ מֵרֹאשׁ הַגַּג עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת וּבָא אַחֵר וְקִדֵּם וְסִלֵּק אֶת הַכָּרִים מֵעַל הָאָרֶץ וְנֶחְבַּט הַכְּלִי בָּאָרֶץ וְנִשְׁבַּר חַיָּב נֵזֶק שָׁלֵם כְּאִלּוּ שְׁבָרוֹ בְּיָדוֹ שֶׁסִּלּוּק הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת גָּרַם לוֹ שֶׁיִּשָּׁבֵר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ח הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ מֵרֹאשׁ הַגַּג עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל בַּעַל הַכְּלִי וְקִדֵּם בַּעַל הַכְּלִי וְהֵסִיר הַכָּרִים הַזּוֹרֵק חַיָּב שֶׁזְּרִיקָתוֹ הוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשׁוֹן לִשְׁבִירַת הַכְּלִי. וְאִם קָדַם אַחֵר וְסִלְקָן שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין הַזּוֹרֵק וְהַמְסַלֵּק שֶׁשְּׁנֵיהֶם גָּרְמוּ לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ שֶׁל זֶה:

ט וְכֵן הַשּׁוֹרֵף שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל הַחוֹב שֶׁהָיָה בַּשְּׁטָר. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין גּוּף הַשְּׁטָר מָמוֹן הֲרֵי גָּרַם לְאַבֵּד הַמָּמוֹן. וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדֶה לוֹ הַמַּזִּיק שֶׁשְּׁטָר מְקַיָּם הָיָה וְכָךְ

וְכָךְ הָיָה כָּתוּב בּוֹ וּמֵחֲמַת שֶׁשִּׁרְפוֹ הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִגְבוֹת הַחוֹב. אֲבָל אִם לֹא הֶאֱמִינוֹ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא דְּמֵי הַנְּיָר בִּלְבַד:

י וְכֵן רָאוּבֵן שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בְּשִׁמְעוֹן וּמָכַר הַשִּׁטָּר לְלֵוִי וְחָזַר אַחַר שֶׁמְּכָרוֹ וּמְחָלוֹ לְשִׁמְעוֹן. הֲרֵי נִפְטַר שִׁמְעוֹן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ וְנִתְחַיֵּב רְאוּבֵן לְשַׁלֵּם לְלֵוִי כָּל מַה שֶּׁבַּשִּׁטָּר. שֶׁהֲרֵי גָּרַם לוֹ לְאַבֵּד הַשִּׁטָּר וַהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁשִּׁרְפוֹ. וְכֵן אִם מְחָלוֹ יוֹרֵשׁ רְאוּבֵן מְשַׁלֵּם הַמּוֹחֵל מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו:

יא וְכֵן הָעוֹשֶׂה עַבְדּוֹ אַפּוֹתֵיקִי וְחָזַר וְשִׁחְרְרוֹ חַיָּב הַמְשַׁחְרֵר לְשַׁלֵּם לְבַעַל הַחוֹב שֶׁהֲרֵי הִפְקִיעַ שִׁעְבּוּדוֹ וְגָרַם לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ. וְכוֹפִין אֶת בַּעַל חוֹב גַּם הוּא לְשַׁחְרֵר הָעֶבֶד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּגַע בּוֹ וְיֹאמַר לוֹ עַבְדִּי אַתָּה. וְכֵן הַדּוֹחֵף מַטְבֵּעַ חֲבֵרוֹ וְנִתְגַּלְגֵּל וְיָרַד לַיָּם חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְכֵן הַצּוֹרֵם אֹזֶן הַפָּרָה חַיָּב לְשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי גָּרַם לִפְחוֹת דָּמֶיהָ. וְכֵן הַמְרַקֵּעַ דִּינְרֵי חֲבֵרוֹ וְהֶעֱבִיר צוּרָתָן חַיָּב לְשַׁלֵּם מִשּׁוּם גּוֹרֵם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים:

יב הַזּוֹרֵק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג לָאָרֶץ וְלֹא הָיָה תַּחְתָּיו כֵּלִים. וְקָדַם אַחֵר וּשְׁבָרוֹ בְּמַקֵּל כְּשֶׁהוּא בַּאֲוִיר קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לָאָרֶץ. הֲרֵי זֶה הָאַחֵר פָּטוּר שֶׁלֹּא שָׁבַר אֶלָּא כְּלִי שֶׁסּוֹפוֹ לְהִשָּׁבֵר מִיָּד בְּוַדַּאי וְנִמְצָא כְּשׁוֹבֵר כְּלִי שָׁבוּר וְאֵין זֶה כְּגוֹרֵם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה פָּטוּר:

יג שׁוֹר שֶׁהָיָה עוֹמֵד לַהֲרִיגָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיק אֶת הַבְּרִיּוֹת. וְאִילָן הָעוֹמֵד לִקְצִיצָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיק אֶת הָרַבִּים. וְקָדַם אֶחָד וְשָׁחַט שׁוֹר זֶה וְקָצַץ אִילָן זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים. חַיָּב לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים שֶׁהֲרֵי הִפְקִיעַן מִלֵּעָשׂוֹת מִצְוָה. וְאִם טָעַן וְאָמַר אַתָּה אָמַרְתָּ לִי לְהָרְגוֹ וּלְקַצְצוֹ. הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְכָךְ הֲרֵי זֶה פָּטוּר:

יד וְכֵן מִי שֶׁשָּׁחַט חַיָּה וְעוֹף וּבָא אַחֵר וְכִסָּה הַדָּם שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַשּׁוֹחֵט. חַיָּב לִתֵּן כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁהוּא נוֹתֵן קְנָס קָצוּב וְהוּא עֲשָׂרָה זְהוּבִים. וְכֵן הוֹרוּ שֶׁכָּל הַמּוֹנֵעַ הַבְּעָלִים מֵעֲשׂוֹת מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהֵן רְאוּיִין לַעֲשׂוֹתָהּ וְקָדַם אַחֵר וַעֲשָׂאָהּ מְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים עֲשָׂרָה זְהוּבִים:

טו שָׁמִין לַמַּזִּיק בְּיָדוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׁמִין לוֹ אִם הִזִּיק מָמוֹנוֹ. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָרַג בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שָׁבַר כֵּלָיו שָׁמִין כַּמָּה הָיְתָה הַבְּהֵמָה שָׁוָה וְכַמָּה הַנִּבֵּלָה שָׁוָה. וְכַמָּה הָיָה הַכְּלִי שָׁוֶה וְהוּא שָׁלֵם וְכַמָּה שָׁוֶה עַתָּה. וּמְשַׁלֵּם הַפָּחֹת לַנִּזָּק עִם הַנִּבֵּלָה אוֹ הַכְּלִי הַשָּׁבוּר. כְּדֶרֶךְ שֶׁבַּאֲרָנוּ בְּשׁוֹרוֹ שֶׁהִזִּיק שֶׁדִּין אֶחָד הוּא. דֶּרֶךְ עֲנָבִים שֶׁל חֲבֵרוֹ שָׁמִין לוֹ הֶזֵּקוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

טז כְּשֶׁגּוֹבִין הַפָּחֹת מִן הַמַּזִּיק גּוֹבִין מִן הַמִּטַּלְטָלִין שֶׁלּוֹ. אִם אֵין לוֹ מִטַּלְטָלִין גּוֹבִין מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו. וְכֵן הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רַע כֵּלָן גּוֹבִין מֵהֶן מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו:

יז כָּל הַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִזִּיק. הֲרֵי הַנִּזָּק נִשְׁבָּע בְּתַקָּנַת חֲכָמִים וְנוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁיִּטְעֹן הַנִּגְזָל. וְהוּא שֶׁיִּטְעֹן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ בִּנְגָזָל:

יח כֵּיצַד. לָקַח כִּיס חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לַיָּם אוֹ לָאֵשׁ. אוֹ שֶׁמְּסָרוֹ בְּיַד אַנָּס וְאָבַד. בַּעַל הַכִּיס אוֹמֵר זְהוּבִים הָיָה מָלֵא וְהַמַּזִּיק אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ מֶה הָיָה בּוֹ שֶׁמָּא עָפָר אוֹ תֶּבֶן הָיָה מָלֵא. הֲרֵי הַנִּזָּק נִשְׁבָּע בְּנִקְיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל. וְהוּא שֶׁיִּטְעֹן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בָּהֶן אוֹ אָמוּד לְהַפְקִידָן אֶצְלוֹ וְדַרְכָּן לְהַנִּיחָן בַּכִּיס וְכֵיוֹצֵא בּוֹ. אֲבָל אִם אֵין דַּרְכָּן לְהַנִּיחָן בְּכָלִי זֶה הוּא פָּשַׁע בְּעַצְמוֹ. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁחָטַף חֵמֶת אוֹ סַל מְלֵאִים וּמְחֻפִּים וְהִשְׁלִיכָם לַיָּם אוֹ שְׂרָפָן. וְטָעַן הַנִּזָּק שֶׁמַּרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָן. אֵינוֹ נֶאֱמָן וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ. שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מַרְגָּלִיּוֹת בְּסַלִּים וּבַחֲמָתוֹת. וְאִם תָּפַשׂ אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. אֶלָּא נִשְׁבָּע שֶׁמַּרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ. וְכֵן כָּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה:

יט יָדַע הַמַּזִּיק שֶׁהַכִּיס הָיָה בּוֹ זְהוּבִים אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה הָיוּ. וְאוֹמֵר הַנִּזָּק אֶלֶף הָיוּ. נוֹטֵל אֶלֶף בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַפִּקָּדוֹן:

פרק ח

א הַמּוֹסֵר מָמוֹן חֲבֵרוֹ בִּידֵי אַנָּס חַיָּב לְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו. וְאִם מֵת גּוֹבִין מִיּוֹרְשָׁיו כְּשְׁאָר כָּל הַמַּזִּיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאַנָּס עַכּוּ"ם בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל הֲרֵי זֶה הַמּוֹסֵר חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁלָּקַח הָאַנָּס. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָשָׂא הַמּוֹסֵר וְלֹא נָתַן בְּיָדוֹ אֶלָּא הִרְגִּיל בִּלְבַד:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָרְאָה הַמּוֹסֵר מֵעַצְמוֹ. אֲבָל אִם אֲנָסוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אַנָּס חַיָּב לְשַׁלֵּם. שֶׁהַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם:

ג כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁגָּזַר הַמֶּלֶךְ לְהָבִיא לוֹ יַיִן אוֹ תֶּבֶן וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. וְעָמַד מוֹסֵר וְאָמַר הֲרֵי יֵשׁ לְפִלּוֹנִי אוֹצָר יַיִן אוֹ תֶּבֶן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וְהָלְכוּ וּלְקָחוּהָ. חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֲנָסוֹ הַמֶּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד שֶׁיְּרָאֶה לוֹ אוֹצָרוֹת יַיִן אוֹ תֶּבֶן אוֹ עַד שֶׁיְּרָאֶה לוֹ מָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו וְהֶרְאָה לוֹ מִפְּנֵי הָאוֹנֶס הֲרֵי זֶה פָּטוּר. שֶׁאִם לֹא יַרְאֶה לוֹ יַכֵּהוּ אוֹ יְמִיתֶהוּ:

ד נָשָׂא מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וּנְתָנוֹ לְאַנָּס חַיָּב לְשַׁלֵּם מִכָּל מָקוֹם. אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ אֲנָסוֹ לְהָבִיא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאִם אֲנָסוֹ לְהָבִיא וְהֵבִיא חַיָּב בְּשֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַמָּמוֹן לִרְשׁוּת הָאַנָּס. אֲבָל אַנָּס שֶׁאָנַס יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהֶרְאָהוּ וְעָמַד הָאַנָּס עַל הַמָּמוֹן וְנַעֲשָׂה בִּרְשׁוּתוֹ וְאָנַס אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהוֹלִיכוֹ לוֹ לְמָקוֹם אַחֵר. וַאֲפִלּוּ הוֹלִיכוֹ זֶה הַמּוֹסֵר שֶׁהֶרְאָהוּ. הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָמַד הָאַנָּס בְּצַד הָאוֹצָר כְּבָר אָבַד כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ וּכְאִלּוּ נִשְׂרַף:

ה בַּעֲלֵי דִּין שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם מְרִיבָה עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל מִטַּלְטְלִין. זֶה אוֹמֵר שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר שֶׁלִּי. וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וּמְסָרָהּ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים. מְנַדִּין אוֹתוֹ שֶׁיַּחְזִיר הַדָּבָר לְכְמוֹ שֶׁהָיָה וְיִסַּלֵּק יַד אַנָּס מִבֵּינֵיהֶם וְיַעֲשׂוּ דִּין בְּיִשְׂרָאֵל:

ו מִי שֶׁנִּתְפַּשׂ עַל חֲבֵרוֹ וְלָקְחוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מָמוֹן מִמֶּנּוּ בִּגְלַל חֲבֵרוֹ. אֵין חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֵין לְךָ מִי שֶׁנִּתְפַּשׂ עַל חֲבֵרוֹ וְיִהְיֶה חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם חוּץ מִן הַנִּתְפָּשׂ מִפְּנֵי הַמַּס הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ בְּכָל שָׁנָה אוֹ הַנִּתְפָּשׂ עַל הַתְּשׁוּרָה שֶׁנּוֹתֵן כָּל אִישׁ וְאִישׁ לְמֶלֶךְ בְּעָבְרוֹ עֲלֵיהֶם הוּא אוֹ חֵילוֹתָיו הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ. וְהוּא שֶׁיִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּפֵרוּשׁ בִּגְלַל פְּלוֹנִי בִּפְנֵי עֵדִים:

ז מִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים שֶׁמָּסַר מָמוֹן חֲבֵרוֹ. כְּגוֹן שֶׁהֶרְאָה מֵעַצְמוֹ אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס וְנָשָׂא וְנָתַן. וְלֹא יָדְעוּ הָעֵדִים כַּמָּה הִפְסִידוֹ בִּמְסִירָתוֹ וְהַנִּמְסָר אוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ הִפְסִידַנִי. וְהַמּוֹסֵר כּוֹפֵר בְּמַה שֶּׁטָּעָנוּ. אִם תָּפַשׂ הַנִּמְסָר אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ אֶלָּא נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְזוֹכֶה בְּמַה שֶּׁתָּפַשׂ. וְאִם לֹא תָּפַשׂ אֵין מוֹצִיאִין מִן הַמּוֹסֵר אֶלָּא בְּרְאָיָה בְּרוּרָה:

ח אֵין מַשְׁבִּיעִין אֶת הַמּוֹסֵר שֶׁהֶרְאָה מֵעַצְמוֹ לֹא שִׁבּוּעָה חֲמוּרָה וְלֹא שְׁבוּעַת הֶסֵּת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע וְאֵין לְךָ פָּסוּל יֶתֵר מִזֶּה. אֲבָל הַמּוֹסֵר שֶׁאָנְסוּהוּ לְהַרְאוֹת אוֹ לְהָבִיא וְנָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם אֵינוֹ רָשָׁע אֶלָּא בֶּן תַּשְׁלוּמִין הוּא בִּלְבַד וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ כִּשְׁאָר הַכְּשֵׁרִין:

ט אָסוּר לִמְסֹר הָאָדָם בְּיַד עַכּוּ"ם בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ. וַאֲפִלּוּ הָיָה רָשָׁע וּבַעַל עֲבֵרוֹת וַאֲפִלּוּ הָיָה מֵצֵר לוֹ וּמְצַעֲרוֹ. וְכָל הַמּוֹסְרוֹ בְּיַד עַכּוּ"ם בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא:

י מֻתָּר לַהֲרֹג הַמּוֹסֵר בְּכָל מָקוֹם וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין דִּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת. וּמֻתָּר לְהָרְגוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְסֹר אֶלָּא כְּשֶׁאָמַר הֲרֵינִי מוֹסֵר פְּלוֹנִי בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ. וַאֲפִלּוּ מָמוֹן קַל הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה. וּמַתְרִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ אַל תִּמְסֹר. אִם הֵעֵז פָּנָיו וְאָמַר לֹא כִּי אֶלָּא אֶמְסְרֶנּוּ מִצָּוָה לְהָרְגוֹ וְכָל הַקּוֹדֵם לְהָרְגוֹ זָכָה:

יא עָשָׂה הַמּוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם וּמָסַר. יֵרָאֶה לִי שֶׁאָסוּר לְהָרְגוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הֶחֱזִק לִמְסֹר הֲרֵי זֶה יֵעָנֵשׁ שֶׁמָּא יִמְסֹר אֲחֵרִים. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זְמַן בָּעֲרֵי הַמַּעֲרָב לַעֲנֹשׁ הַמּוֹסְרִים שֶׁהֶחֱזִקוּ לִמְסֹר מָמוֹן בְּנֵי אָדָם וְלִמְסֹר הַמּוֹסְרִים בְּיַד הָעַכּוּ"ם לְעָנְשָׁם וּלְהַכּוֹתָם וּלְאָסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמֵּצֵר לַצִּבּוּר וּמְצַעֲרָן מֻתָּר לְמָסְרוֹ בְּיַד עַכּוּ"ם לְהַכּוֹתוֹ וּלְאָסְרוֹ וּלְקָנְסוֹ. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד אָסוּר לְאָסְרוֹ. וְאָסוּר לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ שֶׁל מוֹסֵר וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְעָנְשׁוֹ שֶׁהֲרֵי מָמוֹנוֹ לְיוֹרְשָׁיו:

יב רוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ לִדְבַר עֲבֵרָה וְשָׁבַר אֶת הַכֵּלִים בֵּין שֶׁל נִרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם. פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּרְדַּף הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה:

יג נִרְדָּף שֶׁשָּׁבַר כֵּלִים שֶׁל רוֹדֵף פָּטוּר. לֹא יְהֵא מָמוֹנוֹ חָבִיב מִגּוּפוֹ. וְאִם שָׁבַר כֵּלִים אֲחֵרִים חַיָּב. שֶׁהַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ חַיָּב:

יד מִי שֶׁרָדַף אַחַר הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנִּרְדָּף וְשָׁבַר אֶת הַכֵּלִים בֵּין שֶׁל רוֹדֵף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם פָּטוּר. וְלֹא מִן הַדִּין אֶלָּא תַּקָּנָה הִיא שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהְמֵהַּ וְיִעַיֵּן בְּעֵת שֶׁיִּרְדֹּף:

טו סְפִינָה שֶׁחִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר מִכֹּבֶד הַמַּשּׂוֹי. וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְהֵקֵל מִמַּשָּׂאָהּ וְהִשְׁלִיךְ בַּיָּם פָּטוּר. שֶׁהַמַּשָּׂא שֶׁבָּהּ כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהָרְגָם וּמִצְוָה רַבָּה עָשָׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעָם:

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק בְּסַ"ד